29.03.23р. 05гр. укр. літ.

Доброго дня! Тема уроку. Історико-культурна ситуація наприкінці XX – на початку XXI століття. Оксана Забужко. «Рядок з автобіографії», «Читаючи історію»

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою: moshev2020@icloud.com

Теоретична частина

Є такий вислів: «Нове – це давно забуте старе». Традиція «літературних кав'ярень» сягає з часів першого українського ренесансу, 1920-х років, коли молоді люди збиралися разом, щоб почитати свої вірші, послухати інших, гаряче подискутувати про літературну класику та їхню сучасність. Тепер ми на шляху до нового відродження і нам є про що поговорити і нам є про що поговорити, посперечатися, є чим насолодитися.

Сьогодні в літературній кав'ярні ми будемо говорити про історико-культурну ситуацію наприкінці XX – на початку XXI століття, а також про життя і творчість Оксани Забужко, будемо аналізувати її поезії «Рядок з автобіографії», «Читаючи історію».

Духовний світ людини визначається творами літератури, які вона прочитала. За думкою філософа та педагога Мортімера Адлера читання та обговорення книг повинно стати частиною вільної гуманістичної освіти.

1. Сторінками історії

1.1. Література будь-якого народу – завжди невід'ємна від його історії, суспільно-політичних змін та настроїв. Українська література впродовж віків практично завжди виборювала право на існування, її роль в національному житті важко переоцінити, адже шлях до незалежності у нас був вимощений книжками, і не одне покоління формувалося під могутнім впливом слова Шевченка, Франка, Лесі Українки.

У 1953 році помер „ вождь усіх часів і народів ” Й. Сталін. А у 1956 на XX з'їзді партії М. Хрущов виступив із доповіддю „ Прокульт особи і його

наслідки”, засудивши злодіяння Сталіна та його прислужників і цим розпочавши період так званої **хрущовської відлиги**.

З’явилася ціла низка кардинально нових творів: **Л. Костенко, М. Вінграновського, В. Симоненка, Б. Олійника, В. Стуса, Є. Гуцала, Г. Тютюнника** та ін. Здивоване і мало не шоковане суспільство відразу збагнуло: з’явилася нова генерація творців, які прагнуть сказати власне, оригінальне слово, і, як виявилося потім, не тільки в літературі, але й суспільному житті. Тексти шістдесятників із захватом сприймаються читачами, однак таке пожвавлення не могло тривати довго.

Зіткнення шістдесятників з системою було неминучим. У 1964 році зняли Хрущова, на його місце прийшов Брєжнєв. Уже в серпні-вересні 1965 року по Україні прокочується хвиля політичних арештів. Серед тих, хто потрапив за грати, переважно були шістдесятники. Почалася ера лицемірства й брехні, доносів і наклепів, закритих судів і публічних покаянь, тюрем і спецбожевілень, а то й фізичних розправ, замаскованих під кримінальні злочини (звірячі вбивства А. Горської, В. Івасюка). Друга хвиля прокотилася 1972, третя – 1980 року. Розпочалася жорстока боротьба комуністичного режиму з інтелігентами.

1. 2. Пік формування естетики літератури 80-тих припав на період девальвації радянських цінностей, національно-демократичного піднесення та розвалу СРСР.

У творчості письменників 80-тих відчутні три особливості:

- превалювання “Я” над “МИ”, людини над суспільством;
- принцип поліфонії як багатоголосся світу, в якому мають свою правду і комашка, і нога, що її витоптує;
- іронічна відстороненість від світу.

У цей час на літературну арену виходять: Валентин Тарнавський, Валерій Шевчук, Юрій Андрухович, Богдан Жолдак, Леонід Кононович, В’ячеслав

Медвідь та ін. На поч. 90-тих рр. XX ст. процес оновлення української літератури набув значної сили. Зміни в суспільному житті каїни, зокрема розпад СРСР, відбились і в розвитку літератури. На сьогодні українська література може бути розподілена у кількох потоках:

- спадщина авторів "Розстріляного Відродження", набуток митців з діаспори, а також значний доробок представників так званого "втраченого покоління" – тобто твори, які ми заново чи вперше відкриваємо для себе;
- книги патріархів українського слова – авторів, котрі дебютували у 60-тих роках (ці письменники приблизно одного віку, вони й нині працюють активно. Займаючи ключові позиції в економічно-культурних структурах). Тут ціле гроно імен, серед яких – М. Вінграновський, І. Драч, Вал. Шевчук, В. Дрозд, Б.Олійник та ін.
- твори так званих "постшістдесятників" – авторів, які намагалися сказати чесне, совісне слово в застійний період.

Представники фактично різних поколінь стали синами одного часу – „ невиразного і тягучого".

Отже, говорячи про українську літературу кінця XX століття, традиційно наголошують на світоглядно-мистецькому напрямі, що в останні десятиліття прийшов на зміну модернізмові, – **постмодернізму**, як основному художньому напряму літератури 90-тих років XX століття. І хоча стосовно постмодернізму і досі не припиняються дискусії, більшість дослідників вважає, що український постмодернізм пов'язаний із творчістю Ю. Андруховича, О. Ірванця, В. Неборака (літературне угрупування Бу-Ба-Бу), а пізніше із представниками таких груп як „Пропала грамота" (Ю. Позаяк, В. Недоступ), „Лу-Го-Сад" (І. Лучук, Н. Гончар), „Нова дегенерація" (І. Андрусяк, І.Ципердюк) та ін.

1.3. Сучасна українська література побудована на фундаменті вікових традицій і водночас це якісно новий продукт сучасного глобалізованого інформаційного світу. Основною ознакою сучасної літератури є її транснаціональний характер, що виявляється в спробі письменників-сучасників розв'язати глобальні вселюдські проблеми. Сучасні українські письменники

намагаються подолати «провінційність», «окремішність» нашої літератури. Тому оцінки художніх творів українських митців слова часто неоднозначні, іноді діаметрально протилежні.

Питання для роздумів. *Як ви розумієте слова сучасної письменниці Н. Сняданко: «Українська література не призначена для читання. Її можна цитувати, за неї можна страждати, її можна любити, за неї боротися. Але для читання вона надто болісна, надто консервативна, надто багатовимірна, надто елітна»?*

Орієнтовна відповідь. *Критика виділяє літературу елітну, маргінальну (тобто призначену для вузького читацького кола). На противагу такій літературі визначають також так звану масову, актуальну літературу (призначену для певного читацького кола, яке й визначає читацькі пріоритети).*

1. 4. Питання для роздумів. *Що становить собою сучасна українська поезія?*

Орієнтовна відповідь. *Сучасну українську поезію творять представники різних поколінь. Поети «старшого» покоління концентрують увагу на філософському осмисленні життєвої проблематики (І. Драч, Б. Олійник, І. Калинець, Д. Павличко). У тематиці й проблематиці акцентують увагу на проблемі взаємозв'язку людини й Всесвіту, ширше — на філософському осмисленні проблеми людського буття, що виявляється у відповідальності людини перед природою й суспільством.*

Поети «середнього» покоління активно розвивають урбаністичну тему, віддають належне футуристичним традиціям, оригінально поєднують християнську етику з гуцульською язичницькою міфологією (В. Голобородько, В. Герасим'юк, І. Римарук, В. Цибулько). Провідними мотивами стають роздуми про сенс людського буття, про роль рідної мови як чинника становлення особистості. Ще однією особливістю сучасної української поезії є феміністична течія, представлена іменами О. Забужко, Л. Таран, Л. Голоти, І. Жиленко, Л. Гнатюк.

Отже, сучасна українська поезія віддає данину усім відомим словесно-мистецьким експериментам, усе ж спираючись на літературні традиції й живлячись народнопоетичними джерелами.

2. Робота зі словником літературознавчих термінів

Постмодернізм — загальна назва сукупності літературних тенденцій другої половини XX — початку XXI ст., що виникли після модернізму. Постмодернізм став реакцією на ідеологічну кризу гуманізму після Другої світової війни, також увібрав авангардистську «втому від культури», пересиченість культури («все вже написано»).

Уперше термін «постмодернізм» згадується в 1917 р., але поширився він лише наприкінці 1960-х рр. спершу для означення стильових тенденцій в архітектурі, спрямованих проти безликої стандартизації, а невдовзі — у літературі та малярстві (поп-арт, оп-арт, «новий реалізм» та ін.

Визначальні риси постмодернізму:

• культ незалежної особистості;

• потяг до архаїки, міфу, колективного позасвідомого;

• прагнення поєднати, взаємодоповнити істини людей, націй, культур, релігій, філософій;

• бачення повсякденного реального життя як театру абсурду, апокаліптичного карнавалу;

• використання підкреслено ігрового стилю;

• химерне переплетення різних стилів оповіді;

• суміш багатьох традиційних жанрових різновидів;

• сюжети творів — натяки на відомі сюжети літератури попередніх епох;

• присутній образ оповідача;

• іронічність та пародійність.

В українській літературі постмодернізм став реакцією на диктат соцреалізму, органічно поєднавшись з неоавангардизмом. Представники: Ю. Андрухович, О. Ірванець, Ю. Іздрик, Т. Прохасько, О. Ульяненко, С. Процюк, В. Медвідь, О. Забужко та ін.

Елітарна та масова література — два потоки сучасного літературного процесу. Елітарні твори (від франц. elite — краще, добірне) вирізняються інтелектуальною та естетичною ускладненістю, наявністю багатого підтексту та зашифрованої образності; часто суттєву роль у них відіграють літературний і культурний контексти. Такі твори потребують активного, освіченого і розвиненого читача, який би у процесі знайомства з текстом залучався до «співтворчості».

Масова література — це розважальна й дидактична белетристика, яка друкується великими накладами і є складовою «індустрії культури».

Використовуючи стереотипи масової свідомості й популістську стратегію завойовування публіки, а також примітивізуючи художні відкриття «високої» літератури. Такі твори Передбачають спрощене, «комфортне» читання, їхні типові ознаки — пригодницький або звульгаризований романтичний сюжет, який має зовнішню напружену динаміку і часто щасливий фінал — «хепі-енд».

2. Відомості про авторку

Презентація на тему: "Оксана Стефанівна Забужко біографія"
https://www.youtube.com/watch?v=M9AqnnPMH70

Оксáна Стефáнівна Забýжко — українська поетеса, письменниця, літературознавець, публіцист. Справжнє прізвище «Забузькі».

У своїй творчості приділяє багато уваги усвідомленню української ідентичності, що є дуже актуальним на сьогодні.

Народилася 19 вересня 1960 р. в Луцьку в родині філологів. 1968 р. переїхала з батьками до Києва. Друкуватися в літературній періодиці почала з 1972 р. (вірші).

Закінчила: Київську середню школу №82 (1977), філософський факультет Київського університету ім. Шевченка (1982) та аспірантуру при кафедрі етики і естетики цього ж університету (1986). 1987 р. захистила дисертацію «Естетична природа лірики як роду мистецтва» на звання кандидата філософських наук.

В 1986-1988 рр. викладала естетику та історію культури в Київській консерваторії ім. Чайковського. З 1988 р. - співробітник Інституту філософії Академії Наук України. В 1992-1994 рр. перебувала в університетах США (Пенсильванському, Гарвардському, Пітсбурзькому) як "запрошений письменник" та Фулбрайтівський стипендіат. Від 1996 р., коли було видано «Польові дослідження з українського сексу» в Україні та «A KingdomofFallenStatues» у Канаді, провадить кар'єру професійного літератора. Багато подорожує (див. Календар). Має низку громадських навантажень - Віце-президент Українського ПЕН-центру, член Наглядової Ради Міжнародного Фонду «Відродження», член багатьох редколегій, журі, конкурсних комітетів в Україні та за кордоном.

Останні кілька років точаться розмови про те,аби представити Оксану Забужко до нагородження Нобелівською премією у номінації "Література". В Україні до такої нагороди свого часу були представлені:Іван Франко(за поему "Мойсей"),Улас Самчук (за трилогію "Волинь"), Олесь Гончар (за роман "Собор"), Василь Стус, Іван Багряний, Ліна Костенко (за роман "Маруся Чурай"). Жоден з них не отримали нагороди з тих чи інших причин.

Запитання:

- Що таке автобіографія?
- Для чого її створюють?
- Чи приходилося вам читати автобіографію, написану у художньому стилі? *Ознайомлення з уривками з «Моєї автобіографії» Остапа Вишні*
- Як сприймається такий твір?
- Що можна сказати про автора такого життєпису?

1. Виразне читання поезії «Рядок з біографії»

2. Складання асоціативних рядів

- Які картини поставали у вашій уяві під час прослуховування (читання) поезії? *(Козаки-запорожці, визвольна війна, протести проти поневолення, радянські табори для політв'язнів)*

Бесіда за змістом твору

- Визначте алюзію в поезії «Рядок з автобіографії».
- Який найбільший скарб передавався із покоління в покоління у родині Оксани Забужко? *(Честь)*
- Що зберегли предки й успадкувала лірична героїня*?(Слово)*
- Як скористалася своїм спадком О. Забужко? *(Стала письменницею)*
- Яку основну місію має виконувати митець?
- Хто з українських письменниць близький по духу авторці? *(Леся Українка)*
- У якому творі Леся Українка порушила тему призначення поета й поезії? *(Поема «Давня казка»)*
- Прочитайте два останні рядки вірша «Рядок з автобіографії». Що найбільше турбує поетесу?
- Як думаєте, що є причиною того, що народ зникає?
- Що необхідно зробити, щоб відновити колишню славу українців?
- Яка основна думка твору? (*Дотримання етичного ідеалу духовного аристократизму, служіння вивищенню України та своєї нації, збереження родовідної пам'яті.)*

3. Виразне читання поезії «Читаючи історію»

Оксана Забужко: "Про історію цікаво читати, але жити в ній - не надто весело" https://www.youtube.com/watch?v=DXrX1bEt6Zs

У вірші «Читаючи історію» яскраво увиразнюється постмодерне світовідчуття поетеси, яка в трактуванні минулого та сьогодення України використовує один із прийомів естетики постмодернізму — «іронії історії».

Філософський погляд авторки акумулюється на конкретній історичній події — зруйнуванні готами Риму — та проектується на українські реалії. Змальовується абсурдна ситуація привласнення історичного минулого, де вбачається певний натяк і на свавільне поводження в радянську добу з історичною спадщиною українського народу: «Ото дитина, далебі! / Таж він таке до рук отримав! / Що міг привласнити собі / Не тільки славу — ймення Рима!».

Бесіда за змістом твору

- Який мотив твору?

  (Викриття антигуманних виявів суспільного устрою в проекції на історію України)

- Які образи-символи наявні в творі?

  (*У творі наявні такі образи-символи: 1) образ Колізею — античної пам'ятки історії та культури, символу сцени, на якій відбувалися історичні події. Так, авторка утверджує вічність історії, водночас вказуючи й на минущість життя «сильних світу сього»: «Бо над суворий льодостав / Віків, що й нам сяга по груди, / Рим — все ж стоїть, як і стояв, / А варвар — варваром і буде»;*

  2) образ «молодого і хижого варвара» — образ ворога, некеруючої сили руйнації. Авторка змальовує його в іронічному тоні, щоб підкреслити мізерність його амбіцій, адже історію великого народу знищити неможливо. Своєю концепцією цей вірш перегукується з твором «Напис в руїні» Лесі Українки — поетичного кумира О. Забужко.

Перегляд відеокліпу пісні сестер Тельнюк на слова О. Забужко

https://www.youtube.com/watch?v=e5BYEHv6FgI

- Скажіть, яку б музику ви написали на слова вірша «Рядок з біографії»?
- Які б картини представили глядачам у відеокліпі?
- Пропоную вашій увазі відеоролик пісні сестер Тельнюк на слова Оксани Забужко «Рядок з автобіографії». Чи відповідає сюжет кліпу тому, про що йдеться у творі? https://www.youtube.com/watch?v=e5BYEHv6FgI
- Чи вдалося співачкам передати задум авторки?

Завдання *(Складання заповідей для нащадків)*

- Що б передали у спадок своїм нащадкам? Укладіть заповіді.

1. *Не ганьби честі свого роду, народу.*
2. *Будь вірним власним переконанням, рідним і близьким, Батьківщині.*
3. *Будь непримиренним до зради і продажності.*
4. *Бережи і примножуй багатство рідної мови.*
5. *Вивчай і збагачуй українську культуру.*
6. *Добрими справами прославляй Україну.*
7. *Бережи власну гідність і честь.*

Домашнє завдання

- ✔ Вміти аналізувати поезії О. Забужко «Рядок з автобіографії», «Читаючи історію».
- ✔ Підготувати повідомлення про життєвий і творчий шлях Ю. Андруховича.